

Académie Royale de Belgique

CLASSE DES LETTRES
ET DES SCIENCES MORALES
ET POLITIQUES

MÉMOIRES

Collection in-8°. — Tome XLVII
Fascicule 4.

Koninklijke Belgische Academie

KLASSE DER LETTEREN EN
DER MORELE EN STAAT-
KUNDIGE WETENSCHAPPEN

VERHANDELINGEN

Verzameling in-8°. — Boek XLVII
Aflevering 4.

RECHERCHES

SUR LES

RES GESTAE DIVI SAPORIS

PAR

ERNEST HONIGMANN

*Professeur à l'Université de Bruxelles,
Associé de l'Académie.*

ET ANDRÉ MARICQ

*Chargé de recherches du Fonds National
Belge de la Recherche Scientifique.*

DEL SACRO CUORE

BRUXELLES
PALAIS DES ACADÉMIES
RUE DUCALE, 1

BRUSSEL
PALEIS DER ACADEMIËN
HERTOGELIJKESTRAAT, 1

1953

N° 1640

qui s'en rattachent à des portions fort restreintes et dont les sujets sont, en principe, choisis de telle manière que l'établissement définitif du texte ne puisse modifier les données de base des problèmes dont ils traitent. Faut-il, d'autre part, faire remarquer, qu'il ne peut être question ici d'*éditer* la version grecque, avec, comme seuls secours, la transcription de Sprengling et les lectures de quelques noms propres citées, dans son article sur le milieu du IIIe s., par Olmstead, qui a eu le privilège de disposer de photographies ? Une édition du texte grec, qui est une traduction, est d'ailleurs inconcevable sans celle des deux textes iraniens ⁽¹⁾.

1. Généalogie I 'Εγὼ Μασδαασνης θεὸς Σαπώρης, βασιλεὺς βασιλέων 'Αριανῶν
καὶ 'Αναριανῶν, ἐκ γένους θεῶν, υἱὸς [Μασδ]αασνου θεοῦ ['Αρ]
ταξάρου βασιλέως βασιλέων 'Αριανῶν, ἐκ γένους
2. L'Empire 2 θεῶν, ἑγγονος θεοῦ Παπάκου βασιλέως. || Τοῦ 'Αριανῶν ἔθνου[ς
———] καὶ ταῦτα τὰ ἔθνη· Περσίδα, Παρ[θί]αν, Οὐζ[ην]ήν,
Μησανηνήν, 'Ασσυρίαν, 'Αδιαβηνήν, 'Αραβίαν, 'Αδουρβα-
3 δηνήν, 'Αρμενίαν, 'Ιβηρίαν, Μαχελονίαν, 'Αλβανίαν, [———] ἕως
ἔμπροσθεν] Καπ ὄρους καὶ 'Αλανῶν [πυλῶν], καὶ ὄλον τὸ Πρεσ-
σουαρ ὄρος, Μαδηνήν, Γουργαν, Μαρον, Α-
4 ρην καὶ πάντα τὰ ἀνωτάτω ἔθνη, Κερμανζηνήν, Σεγιστανήν,
[Τουρηνήν, ———, ———]νήν, 'Ινδίαν καὶ Κοουσ[σανηνῶν
ἔθνος ἕως] ἔμπροσθεν Πασκιβουρων καὶ ἕως Κας, Σωδικηνῆς.
5 καὶ Τσατσηνῆς ὄρων, καὶ ἐξ ἐκείνου τοῦ μέρους τῆς θαλάσσης

1-2 (jusque *ἔθνους*) : publié par S dans *AJSL*, LVII, p. 333.

2-3 S ne marque pas la fin de la l. 2 (cf. ci-dessous, n. 1).

3-5 (jusque *ὄρων*) : pour l'apparat, voyez p. 39 s.

(1) [aaa] : lettres restituées ; 2) aaa : lettres douteuses (SPRENGLING, *AJSL*, LVII, p. 333 n. 1 : « poorly legible ») ; 3) <aaa> : lettres suppléées ; [———] : lacune dont la longueur n'est pas indiquée. — Sprengling écrit pour 1) <aaa> et pour 2) [aaa] : cf. *l. l.* Mais il ne définit pas l'emploi des parenthèses, qui ne paraît pouvoir toujours correspondre à 3), non plus que celui du point d'interrogation. J'ai pu préciser l'endroit où commencent les lignes 3 et 5, 13 à 17, 19 à 23, 28 à 33 grâce à un lever rapide des débuts de lignes que M. É. Benveniste a bien voulu me permettre d'utiliser à cet effet.

S = SPRENGLING

O = OLMSTEAD

P = PUGLIESE CARRATELLI

C = CAMERON ; copie faite sitôt après la découverte et citée par Sprengling.

- [.....Δ]αιτηνῆς Σαβουρ[.....ἐ]κα-
λέσαμεν Ὠρμισδαρτα[ξ]αρ· καὶ ταῦτα τὰ τοσαῦτα ἔθνη
3. a. Première campagne 6 καὶ τοὺς δεσπότας τῶν ἐθνῶν τῶν ἐκ παντὸς μέρους πάντας ἡμεῖν
[.....]ειαν ἔστησαν [..... || Καὶ] ὅταν
πρώτως ἐπὶ τὴν βασιλίαν τῶν ἐθνῶν ἔστημεν, Γορδιανὸς Καῖσαρ
- 7 ἀπὸ πάσης τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς Γούθθων τε καὶ Γερμανῶν ἐθνῶν
δύναμιν [.]κ[.....]εν καὶ εἰς τὴν Ἀσσυρίαν ἐπὶ τὸ τῶν
Ἀριανῶν ἔθνος καὶ ἡμᾶς ἐπήλθεν· καὶ εἰς τοὺς ὄρους
- 8 τῆς Ἀσσυρίας ἐν τῇ Μησιχίση ἐξ ἐναντίας πόλεμος μέγας γέγονεν
καὶ Γορδιανὸς Καῖσαρ ἐπανάηρη καὶ ἡμεῖς τὴν στρατείαν τῶν
Ῥωμαίων ἀνηλώσαμεν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι Φίλιππον
- 9 Καῖσαρα ἀνηγόρευσαν καὶ Φίλιππος ὁ Καῖσαρ εἰς παράκλησιν
ἦλθεν καὶ τῶν φίλων τὸν βίον ἀντιτείνων πεντηκοσία<s> χειλιά-
δα<s> δηναρίων ἡμεῖν ἔδοτο καὶ εἰς φόρους ἡμεῖν ἔστη·
- b. Deuxième campagne 10 καὶ ἡμεῖς Μισιχην διὰ τοῦτο Πηρωσσαβουρ ἐπωνομάσαμεν. ||
Καὶ ὁ Καῖσαρ πάλιν ἐψεύσατο καὶ εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἀδικίαν
ἐποίησεν· καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τὸ ἔθνος τῶν Ῥωμαίων ὥρ-
- 11 μῆσαμεν καὶ δύναμιν Ῥωμαίων ἐξήκοντα χειλιάδας ἐν Βαρβα-
λισσῶ ἀνίλαμεν· καὶ τὸ ἔθνος τῆς Συρίας καὶ ὅσα ἐπ' αὐτὴν
ἔθνη καὶ περιχώροι ἦσαν, πάντα ἐκαύσαμεν καὶ ἡρημώ-
- Villes prises 12 σαμεν καὶ ἐκρατήσαμεν. Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ μιᾷ ἀγωγῇ <ἐκρατή-
σαμεν> ἀπὸ τοῦ ἔθνους Ῥωμαίων καστέλλους τε καὶ πόλεις·
Ἀναθαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Βίρθαν Ἀσπωράκου σὺν τῇ
περιχώρῳ,

5 ἐ]καλέσαμεν P;]καλέσαμεν S

6 ἡμῶν C || S, p. 358 : « The Greek has [après ἡμεῖν] fifteen illegible spaces, the last of which Cameron is disposed to read, doubtfully, as *gamma*, while to my eyes on the photograph it looks more like *ειαν* [ἐ(?)s (?)τησαν (?)]. » S, *AJSL*, LVIII, p. 169 : [δουλ]είαν || καὶ] ὅταν πρώτως S, p. 360 ; mais, p. 359, ὅπως au lieu de πρώτως ; καὶ est restitué d'après le pahl. ; cf. p. 111, n. 1.

7 [ἐ]π[ικατέλεξ]εν « collected in addition (apparently to the Syrian army) », ROSTOVITZ, p. 21, n. 13 ; il faut en réalité simplement restituer un verbe signifiant « lever, rassembler (une armée) » || eis tous orous = εἰς τοὺς ὄρους S !

9 τον : « crowded τ over a small ο ? » S.

12 ἐκρατήσαμεν καὶ <ἡχμαλωτίσαμεν> S

12-19 Pour les noms de villes, voyez l'apparat p. 146 s. A la fin de la l. 12, S note : « The recurrent phrase, as in (1) — entendez Ἀναθαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ — is hereafter omitted. » Je la rétablis mécaniquement après chaque nom de ville dans cette liste comme dans la seconde (l. 27-33).

..... ἐ]κα-
 ὅτα ἔθνη
 οὓς πάντας ἡμεῖν
 ... || Καὶ ὅταν
 Ὀρδιανὸς Καῖσαρ
 Γερμανῶν ἐθνῶν
 οἶαν ἐπὶ τὸ τῶν
 ὄρους
 οὓς μέγας γέγονεν
 ν στρατείαν τῶν
 οὖν
 εἰς παράκλησιν
 κοσία<s> χειλιά-
 εἰν ἔστη·
 ἔπωνομάσαμεν. ||
 Ἀρμενίαν ἀδικίαν
 ν ὥρ-
 άδας ἐν Βαρβα-
 ιὶ ὅσα ἐπ' αὐτὴν
 αὶ ἡρημώ-
 ἀγωγῇ <ἐκρατή-
 ς τε καὶ πόλεις·
 πτωράκου σὺν τῇ

illegible spaces, the
 y, as gamma, while
 [ἐ(?)s (?)τησαν (?). »
 S, p. 360; mais,
 le pahl.; cf. p. III,

the Syrian army) »,
 nt restituer un verbe
 us = εἰς τοὺς ὄρους S!

la fin de la l. 12, S
 'Αναθαν πόλιν σὺν τῇ
 mécaniquement après
 seconde (l. 27-33).

- 13 Σοῦραν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Βαρβαλισσὸν πόλιν σὺν τῇ περι-
 χώρῳ, Ἱεράπολιν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, [Βέρ]ροϊαν πόλιν
 σὺν τῇ περιχώρῳ, Χαλκίδα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἀπαίμειαν πό-
 14 λιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ῥεφανέαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ζεῦγμα
 πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Οὐριν[α] πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Γίνδα-
 ρον πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Λαρμεναζα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ,
 15 Σελεύκιαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἀντιόχϊαν πόλιν σὺν τῇ περι-
 χώρῳ, Κύρρον πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, ἄλλην Σελεύκιαν πόλιν
 σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἀλεξάνδριαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ,
 16 Νεικόπολιν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Σίνζαρα πόλιν σὺν τῇ περι-
 χώρῳ, Χαμαθιν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἀριστίαν πόλιν σὺν τῇ περι-
 χώρῳ, Διχωρ πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ,
 17 Δολίχην πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Δοῦραν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ,
 Κορκουσίωνα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Γερμανεΐκιαν πόλιν
 σὺν τῇ περιχώρῳ, Βάτναν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Χαναρ πόλιν
 σὺν τῇ περιχώρῳ·
 18 καὶ τῆς Καππαδοκίας Σάταλα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Δόμναν
 πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἀρτανγαρ πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ,
 Σουισαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Σουίδα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ,
 19 Φρέατα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ· ὁμοῦ πόλεις τριάκοντα ἑπτὰ. ||
 Τῇ δὲ τρίτῃ ἀγωγῇ, ὁπότε ἡμεῖς ἐπὶ Κάρρας τε καὶ Ἐδεσσαν
 ὠρμήσαμεν καὶ Κάρρας καὶ Ἐδεσσα<ν>
 20 ἐπολιορκοῦμεν, Οὐαλεριανὸς Καῖσαρ ἐφ' ἡμᾶς ἦλθεν· καὶ ἦσαν
 μετ' αὐτοῦ ἀπὸ Γερμανῶν ἔθνους, ἀπὸ Ῥετίας ἔθνους, ἀπὸ
 Νωρίκου ἔθνους, ἀπὸ Δακειίας ἔθνους, ἀπὸ Παννονίας ἔθνους, ἀπὸ
 21 Μυσίας ἔθνους, ἀπὸ Ἀμαστρίας ἔθνους, ἀπὸ [Ἰσπ]ανίας ἔθνους,
 ἀπὸ Ζ[ευγ]ιταν[ῆ]ς ἔθνους, ἀπὸ Θρακίας ἔθνους, ἀπὸ Βιθυνίας
 ἔθνους, ἀπὸ Ἀσίας ἔθνους, ἀπὸ Καμπανίας ἔθνους, ἀπὸ Συρίας
 ἔθνους,

c. Troisième
 campagne

L'armée
 romaine

19 τριάκοντα ἑπτὰ <σὺν ταῖς περιχώροις> S.

20-23 les mots ἀπὸ — ἔθνους, omis par S après ἀπὸ Γερμανῶν ἔθνους sont partout rétablis mécaniquement.

21 [Ἰσπ]ανίας; pahl, l. 9. 'spng'; cf. S, *AJSL*, LVIII, p. 170 || Le nom propre suivant est lu par S, p. 374: A?...a?ta...?; mais, p. 375: « of the Greek two letters only are certain -ta-, with three or four letter spaces preceding and three following, of which latter the first may be ν and the last probably σ, so that, with a possible ι preceding τ, one wonders whether this Greek with the help of Roman officers could possibly have used Zeugitana as an alternate name for Africa. »

- 22 ἀπὸ Λυκαονίας ἔθνους, ἀπὸ Γαλατίας ἔθνους, ἀπὸ Λυκίας ἔθνους, ἀπὸ [Κιλικίας] ἔθνους, ἀπὸ Καππαδοκίας ἔθνους, ἀπὸ Φρυγίας ἔθνους, ἀπὸ Συρίας ἔθνους, ἀπὸ Φοινείκης ἔθνους, ἀπὸ
- 23 Ἰουδαίας ἔθνους, ἀπὸ Ἀραβίας ἔθνους, ἀπὸ Μαυριτανίας ἔθνους, ἀπὸ Γ[ερ]μ[ανίας] ἔθνους, ἀπὸ Λυδίας ἔθνους, ἀπὸ Ἀσίας ἔθνους, ἀπὸ Μεσοποταμίας ἔθνους· δύναμις ἑβδομήκοντα
- Capture
de Valérien 24 χεῖλιάδων. | Καὶ ἐκ τοῦ ἐκεῖθεν Καρρῶν καὶ Ἐδεσσῶν μέρους μετὰ [Οὐαλε]ριανοῦ Καίσαρος μέγας πόλεμος ἡμεῖν γέγονεν καὶ Οὐαλεριανὸν Καίσαρα ἡμεῖς ἐν ἰδίαις χερσὶν ἐκρατήσα-
- 25 μεν καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν τε ἐπάρχων καὶ συγκλητικoὺς καὶ ἡγεμόνας, οἵτινες ἐκείνης τῆς δυνάμεως ἄρχοντες ἦσαν, πάντας τούτους ἐν χερσὶν ἐκρατήσαμεν καὶ εἰς τὴν
- Le «raid» 26 Περσίδα αὐτοὺς ἐξηγάγομεν. | Καὶ τὸ ἔθνος τῆς Συρίας καὶ τὸ ἔθνος τῆς Κιλικίας καὶ τὸ ἔθνος τῆς Καππαδοκίας πυρὶ ἐκαύσαμεν καὶ ἡρμώσαμεν καὶ ἡχμαλωτίσαμεν καὶ ἐκρατή-
- Villes prises 27 σαμεν. Ἐκείνη δὲ τῇ ἀγωγῇ ἐκρατήσαμεν ἀπὸ τοῦ ἔθνους Ῥωμαίων Σαμόσατα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἀλεξάνδριαν τὴν κατ' Ἰσὸν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Κατάβολον πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ,
- 28 Αἰγέαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Μομφουεσίαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Μάλλον πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἀδανα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ταρσὸν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ζεφύριν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ,
- 29 Σεβαστὴν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Κώρυκον πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἀγρίππαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Καστάβαλα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Νερωνιάδα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ,
- 30 Φλαυιάδα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Νεικόπολιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἐπιφάνιαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἀ Κελένδερν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἀνεμουρίαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ,
- 31 Σελινοῦν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Μυῶν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἀντιόχιν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Σελεύκιαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Δομετίου πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ,
- 32 Τύανα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Μηιακαριῇ πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Κόμανα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Κύβιστρα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Σεβάστιαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ,

22 [Κιλικίας] : pahl., l. 10 : *kylky'*.

23 Γ[ερ]μ[ανίας] : pahl., l. 10 : *grm'ny'*.

24 Καίσαρος (?) S.

27-33 Pour les noms de villes, voyez l'apparat, p. 148 s. Pour la formule récurrente, cf. l. 12-19.

- 22 ἀπὸ Λυκαονίας ἔθνους, ἀπὸ Γαλατίας ἔθνους, ἀπὸ Λυκίας ἔθνους, ἀπὸ [Κιλικίας] ἔθνους, ἀπὸ Καππαδοκίας ἔθνους, ἀπὸ Φρυγίας ἔθνους, ἀπὸ Συρίας ἔθνους, ἀπὸ Φοινίκης ἔθνους, ἀπὸ
- 23 Ἰουδαίας ἔθνους, ἀπὸ Ἀραβίας ἔθνους, ἀπὸ Μαυριτανίας ἔθνους, ἀπὸ Γ[ερ]μ[ανίας] ἔθνους, ἀπὸ Λυδίας ἔθνους, ἀπὸ Ἀσίας ἔθνους, ἀπὸ Μεσοποταμίας ἔθνους· δύναμις ἑβδομήκοντα
- 24 χειλιάδων. | Καὶ ἐκ τοῦ ἐκείθεν Καρρῶν καὶ Ἐδεσσῶν μέρους μετὰ [Οὐαλε]ριανοῦ Καίσαρος μέγας πόλεμος ἡμῖν γέγονεν καὶ Οὐαλεριανὸν Καίσαρα ἡμεῖς ἐν ἰδίαις χερσὶν ἐκρατήσαμεν καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν τε ἐπάρχων καὶ συγκλητικῶν καὶ ἡγεμόνας, οἷτινες ἐκείνης τῆς δυνάμεως ἄρχοντες ἦσαν, πάντας τούτους ἐν χερσὶν ἐκρατήσαμεν καὶ εἰς τὴν
- 26 Περσίδα αὐτοὺς ἐξηγάγομεν. | Καὶ τὸ ἔθνος τῆς Συρίας καὶ τὸ ἔθνος τῆς Κιλικίας καὶ τὸ ἔθνος τῆς Καππαδοκίας πυρὶ ἐκαύσαμεν καὶ ἡρημώσαμεν καὶ ἡχμαλωτίσαμεν καὶ ἐκρατήσαμεν. Ἐκείνη δὲ τῇ ἀγωγῇ ἐκρατήσαμεν ἀπὸ τοῦ ἔθνους Ῥωμαίων Σαμόσατα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἀλεξάνδριαν τὴν κατ' Ἰσὸν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Κατάβολον πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ,
- 28 Αἰγέαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Μομφουεστίαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Μάλλον πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἄδανα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ταρσὸν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ζεφύριν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ,
- 29 Σεβαστὴν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Κώρυκον πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἀγρίππαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Καστάβαλα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Νερωνιάδα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ,
- 30 Φλαυιάδα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Νεικόπολιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἐπιφάνιαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἀ Κελένδερν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἀνεμουρίαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ,
- 31 Σελινοῦν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Μυῶν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἀντιόχιν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Σελεύκιαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Δομετίου πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ,
- 32 Τόανα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Μηακαριρὴν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Κόμανα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Κύβιστρα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Σεβάστιαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ,

22 [Κιλικίας]: pahl., l. 10: hylky.
 23 Γερμανίας: pahl., l. 10: grm'ny.
 24 Καίσαρος: S.

27-32 Pour les noms de villes, voyez l'apparat, p. 148 s. Pour la forme finale, cf. l. 12-19.

- 33 Βίρθαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ῥακουνδιαν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Λάρανδα πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ, Ἰκόνιν πόλιν σὺν τῇ περιχώρῳ· πάσας ταύτας τὰς πόλεις
- Déportations 34 σὺν ταῖς περιχώροις αὐτῶν λς'. | Καὶ ἀνθρώπους τοὺς ἀπὸ τοῦ ἔθνους Ῥωμαίων ἀπὸ τῶν Ἀναριανῶν ἐν ἀρπαγῇ ἡγάγαμεν καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει τῷ Ἀριανῶν ἐν Περσίδει καὶ
- 35 ἐν Παρθίᾳ καὶ ἐν Οὐζηνῇ καὶ ἐν τῇ Ἀσσυρίᾳ καὶ ἐν τοῖς ἑτέροις ἔθνεσιν κατ' ἐπαρχίαν, ὅπου ἡμῶν τε καὶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ πάππων καὶ προγόνων ἡμῶν κτίσματα ἦν, ἐκεῖ αὐτοὺς
- d. Conclusion 36 ἀπεκαθίσταμεν. || Καὶ ἡμεῖς ἕτερα πολλὰ ἔθνη ἐζητήσαμεν καὶ πολὺ ὄνομα καὶ ἀνδρείότητα ἐπεποιήσαμεν, ἃ ἐνθάδε οὐκ ἐνεγράψαμεν πλὴν τὰ τοσαῦτα. Διὰ τοῦτο ἐκελεύσαμεν γρα-
- 37 φῆναι, ἵνα, ὅστις μεθ' ἡμᾶς ἔσται, τοῦτο τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν δεσποτείαν τὴν ἡμετέραν ἐπιγνώσεται. || Κατ' ἐκεῖνο οὖν, ὅτι οἱ θεοὶ ἡμᾶς οὕτως δασυκερτας ἔκτισαν καὶ εἰς τὴν βοήθειαν
4. Fondations religieuses 38 τῶν θεῶν ταῦτα τὰ τοσαῦτα ἔθνη ἐζητήσαμεν καὶ κατέχομεν, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς δὲ κατὰ ἔθνος καὶ ἔθνος πολλὰ πυρεῖα Γουαραθραν ἰδρύσαμεν καὶ πολλοῖς ἀνθρώποις μάγοις τὰ ἀγαθὰ ἐποιήσα-
- a. Feux 39 μιν καὶ εἰς τοῦτο τὸ νιβυστ καθιδρύσαμεν πυρεῖον ἐν Χοστρωσαβουρ καλούμενον εἰς ἡμετέραν μνείαν καὶ ὀνόματος συντήρησιν, πυρεῖον ἐν Χοστρωαδουραναιδ καλούμενον εἰς
- 40 τὴν Ἀδουραναιδ τῆς βασιλείας τῶν βασιλισσῶν τῆς θυγατρὸς ἡμῶν μνείαν καὶ ὀνόματος συντήρησιν καὶ πυρεῖον ἐν Χοστρωορμιζδαρταξερ καλούμενον εἰς τὴν Ὁρμιζδαρταξερ
- 41 τοῦ μεγάλου βασιλέως Ἀρμενίας υἱοῦ ἡμῶν μνείαν καὶ ὀνόματος συντήρησιν, ἕτερον πυρεῖον ἐν Χοστρωσαβουρ καλούμενον <εἰς> τὴν Σαβουρ τοῦ Μησανηνῶν βασιλέως υἱοῦ ἡμῶν
- 42 μνείαν καὶ ὀνόματος συντήρησιν καὶ πυρεῖον ἐν Χοστρωαρσ[....] καλούμενον εἰς τὴν Ἀρίαν Μασδαασονο Ναρσαίου βασιλέως Ἰνδίας Σεγιστηνῆς Τουρηνῆς ἕως χείλους

36 (ad fin.) S ne ponctue pas; P ponctue avant πλὴν.

37 « οὖν inserted over the line » S.

40 Ἀδουραναιδ: « τὴν (corrected from τῆς) » S.

41 <εἰς> τὴν P; τὴν « corrected from τό, with ν inserted above the line in miniature » S.

42 Χοστρωαρσ[....]: « the end of the name is here evidently miswritten and imperfectly corrected » S. « ἄν » written by a stroke over the line » S.

- 43 θαλάσσης υἱοῦ ἡμῶν εἰς τὴν μνείαν καὶ ὀνόματος συντήρησιν. ||
 b. Sacrifices
 commémo-
 ratifs Καὶ ἐκεῖνο, ὃ τούτοις τοῖς πυρίοις παρεσχόμεθα καὶ ἔθος
 κατεστήσαμεν, ὁμῶς πάντα
- 44 εἰς ἔνγραφον τοῦ ἀσφαλισματος τῆς τειμῆς ἐγράψαμεν καὶ ἀπ'
 ἐκείνων τῶν χειλίων προβάτων τῶν ἀπὸ тарκάπησιν ἐθίμων
 ἡμεῖν ὄντων ἡμεῖς τούτοις
- a. pour
 lui-même 45 τοῖς πυρείοις ἐδώκαμεν. | Καὶ ἐκεῖνο ἐκελεύσαμεν, ἵνα γέινεται
 εἰς τὴν μνείαν ἡμῶν πρόβατον ἡμερίσιον ἐν καὶ ἄρτων μόδιος
 εἰς ἡμισυς, οἴνου πασατας
- β. pour la
 famille royale 46 τέσσαρας, | εἰς τὴν Σασάνου τοῦ κυρίου καὶ Παπάκου βασιλέως
 καὶ Σαπώρου βασιλέως Παπακαν καὶ Ἀρταξάρου βασιλέως
 βασιλέων καὶ Χορνανζήμ τῆς τοῦ ἔθνους
- 47 βασιλίσσης καὶ Ἀδουραναιδ βασιλίσσης τῶν βασιλισσῶν καὶ
 Δηνακῆς βασιλίσσης καὶ Γουαραθρανου βασιλέως Γεληνῶν
 καὶ Σαπώρου βασιλέως
- 48 Μησανηνῶν καὶ Ὠρμιζδαρταξάρου μεγάλου βασιλέως τῆς Ἀρ-
 μενίας καὶ Нарсаίου Σεγαστηνῶν βασιλέως καὶ Σαβουρδουκτακ
 τῆς Σεγιστανῶ(ν)
- 49 βασιλίσσης καὶ Τιεσμακ τῆς κυρίας καὶ Πηρώζου τοῦ ἐκ βασιλέων
 καὶ Μυρρωδ κυρίας μητρὸς Σαπώρου βασιλέως βασιλέων καὶ
 Нарсаίου τοῦ ἐκ βασιλέων καὶ Ρωδ-
- 50 δουκτ(α)κ τῆς θυγατρὸς Ἀνωσακ καὶ Γοραζδουκτ θυγατρὸς
 Χορνανζήμ καὶ Σταριαδ βασιλίσσης καὶ Ὠρμισδακ υἱοῦ τοῦ
 Ἀρμενίων βασιλέως καὶ Ὠρμισδ καὶ Ὠρμισδακ καὶ
- 51 Ὀδαβαχθ καὶ Γουαραθραν καὶ Σαπώρου καὶ Πηρωσ τοῦ Μησανη-
 νῶν βασιλέως υἱῶν καὶ Σαβουρδουκτακ θυγατρὸς τοῦ Μησανη-
 νῶν βασιλέως καὶ Ὠρμισδδουκτακ θυ-
- 52 γατρὸς τοῦ Σεγιστανῶν βασιλέως τῆς μνείας πρόβατον ἐν, ἄρτων
 γ. pour les
 dignitaires μόδιον ἕνα ἡμισυ, οἴνου πασσους τέσσαρας. | Κακεῖνα τὰ
 πρόβατα, ἅπερ ἐκεῖθεν περισσεύει ἕως ἐξαρκές,
- 53 ἐν τόσῳ εἰς τὴν μνείαν ἐκείνων, ὧν ἡμεῖς ἐκελεύσαμεν, εἰς μνείαν
 de Papak αὐτῶν μαγεύσωσιν· καὶ ἐνθάδε ἐνγέγραπται καὶ συνέστηκεν· |
 τῶν ἐπὶ τῆς Παπάκου βασιλέως δεσποτείας ὑπ-
- 54 ἀρξάντων Σασάνου Γουαρνηκαν, Φαρρεκ Φαρρικαν, Γοαρθανιπατ

43 εἰς τὴν : répétition de εἰς τὴν l. 42.

48 Σεγα(ι?)στηνῶν S.

49s. Ρωδδουκτ(α)κ(ης?) S. || Γο(υ?)ραζδουκτ S.

52 τῆς μνείας : erreur pour μνείαν.

54 « τοῦ Ἀρηκ(οr γ)αν » et « may be Γουαρνηγαν » S.

ατος συντήρησιν. ||
 γρόμεθα καὶ ἔθος

γράφαμεν καὶ ἀπ'
 αρκάπησιν ἐθίμων

αμεν, ἵνα γέινεται
 καὶ ἄρτων μόδιος

Παπάκου βασιλέως
 ρταξάρου βασιλέως

ν βασιλισσῶν καὶ
 βασιλέως Γεληνῶν

βασιλέως τῆς Ἀρ-
 καὶ Σαβουρδουκτακ

ου τοῦ ἐκ βασιλέων
 λέως βασιλέων καὶ

αζδουκτ θυγατρὸς
 Ωρμισδακ υἱοῦ τοῦ
 δακ καὶ

Τηρωσ τοῦ Μησανη-
 ἀτρὸς τοῦ Μησανη-

πρόβατον ἔν, ἄρτων
 ρας. | Κακεῖνα τὰ
 κές,

εύσαμεν, εἰς μνείαν
 καὶ συνέστηκεν. |
 ὑπ-

ουκαν, Γοαρθανιπατ

d'Ardašēr

de Šāhpuhr Ier

- 54 Ὠρικαν, Ἀσπαρικ Ἀσπαριγαν, Πωρικ Μερδιγαν, Ζιγ τοῦ δι-
 πνοκλήτορος, Σαπώρου Γουεζηγιγαν, Σαπώρου Μερωζι-
 55 νηγαν. | καὶ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀρταξάρου τοῦ βασιλέως βασιλέων δεσ-
 ποτείας ὑπαρξάντων Σαταροπτ Ἀβρηναχ βασιλέως, Ἀρταξάρου
 Μαρου βασιλέως, Ἀρταξερ Κερμαν βασιλέως, Ἀρταξερ Σιγαν
 56 βασιλέως, Δηνικ Παβάκου τοῦ βασιλέως μητρός, Ῥωδακης τῆς
 Ἀρταξάρου τοῦ βασιλέως βασιλέων μητρός, Δηνακης βασιλίσσης
 βασιλισσῶν Παπακαν, Ἀρταξερ βιδιξ, Παβάκου ἀζαροπτ,
 57 Δηην Γοράζου, Σασάν Σουρην, Σασαν Ἰνδηγαν δεσπότου, Πηρωζ
 Καρην, Γωωκ Καρην, Ἀβουρσαμ Ἀρταξάρουφρ, Γηλιμαν ἀπὸ
 Δουμβαουενδ, Ῥος σπαπίτου, Μαρδ διβιρουπτ, Παβακ τοῦ
 58 δειπνοκλήτορος, Παξήρου Γουασπεριγαν, Οὐίφερ τοῦ Οὐίφεριγαν,
 Μερχουάστου τοῦ Βερησιγαν, Χουμαφρατ μαιγανπεδ, Δηραν
 τοῦ ζηνιπιτ, Τζερικ τοῦ δικαστοῦ, Οὐαρδαν τοῦ ἐπὶ τῆς πάθνης,
 59 Μερικ Τουσσεριγαν, Ζην Ζαβριγαν, Σαγβους τοῦ ἐπὶ τοῦ κυνηγε-
 σίου, Χουνικ τοῦ ἐπὶ τῆς ἀννώνης, Διεην τοῦ ἐπὶ τοῦ οἴνου. | καὶ
 τῶν ὑπὸ τὴν δεσποτείαν ἡμῶν γεγονότων Ἀρταξάρου βασιλέως
 60 τῆς Ἀδιαβηνῆς, Ἀρταξάρου βασιλέως τῆς Κιρμανζηνῆς, Δηνακης
 βασιλίσσης Μησων δαστικιρτ Σαπωρ, Ἀμαζασπου τοῦ βασι-
 λέως τῆς Ἰβερίας, Οὐαλλάσσου τοῦ ἐγ βασιλέων υἱοῦ Παβάκου,
 Σασάνου τοῦ ἐγ βασιλέω(ν)
 61 τοῦ <εἰς> παρικαν τραφέντος, <έτέρου> Σασάνου τοῦ ἐγ βασιλέων
 τοῦ εἰς κιδουκαν ἀνατραφέντ(ος), Ναρσαίου τοῦ ἐγ βασιλέων
 Πηρωζιγαν, Ναρσαίου τοῦ ἐγ βασιλέων Σαβουργαν, Σαπωρ
 πιτιάξου, Παβάκου ἀζαρίπτου, Πηρωζου ἀσπιπίδου,
 62 Ἀρταξαρ Γουραζ, Ἀρταξαρ Σουρην, Ναρσαίου Ἀνδηγαν κυρίου,
 Ἀρταξαρ Καρην, Γοαννάμου ἐπιτρόπου, Φρείκου Γουεαντιοχ-
 σαβωρ σατράπου, Στρηδω Σαιμούστου, Ἀρταξαρ Ἀρταξα-
 ρισνονου, Παζηρ Ταμσαβουρ, Ἀρταξαρ Γωμαν σατράπου,

54s. Μερροζινηγαν : ρ « seems to be tampered with, as though one were trying
 somehow to connect a β with it ; ι... is doubtful » S.

55 Σαταροπτ : « the last τ a bit doubtful » S.

57 Δουμβαουενδ : « the questioned ε seems to be crowded in, after having been
 omitted » S. (Il écrit : Δουμβαον(ε?)νδ.) || Ῥο(s?) S.

58 Παξηρου : ζ corrigé en ξ S.

59 (Σ?) Ζηκ S. || κυνηγεσίον : « ε crowded, σ written through ι to look like ψ » S. ||
 Χουνικ : Χου?ικ S.

60 Δηνακης et βασιλίσσης : s final « crowded after omission » S. || βασιλέω(ν) S.

61 « The end of τραφέντος is disturbed, with some miniature writing over the
 line in a desperate attempt to insert an omitted *eteros* [sic] » S ; <έτέρου>
 P || εἰς : « ε may, as often, be written for σ ; s seems written into a half-
 deleted κι, which is the beginning of the following word » S. || ἀνατραφέν-
 τ(ος) : os « omitted, or crowded to invisibility on the rough surface » S.

- 63 *Τιασμικ Νισαβωρ, Γοανναμ Σαπωρσινουμ, Τιρμερ Σαρακάρτων
καστελλοφύλακος, Ζικ δειπνοκλήτορος, Ἀρταβάνου τοῦ ἀπὸ
Τουμβαούντων, Γουνδιφερ Ἀβγαν Ῥισμανωδ καὶ Παβις Πηρω-
σαβωρ Σονβεδηγαν, Γουαρζιν Γη σατράπου,*
- 64 *Κιρδσερω πιτυάξου, Παπάκου Οὐισπερηγαν, Οὐαλάσου Σλωκαν,
Ἰησδιβαδ βασιλισσῶν ἀνδαρζαβιδ, Παπάκου τοῦ σπαθοφόρου,
Ναρσαίου Ῥινδ σατράπου, Τιανικ Ἀμεδαν σατράπου, Γουλβαδ
τοῦ ἐπὶ τῆς ὑπερησίας,*
- 65 *Διωμερδου Ῥαστιγαν, Ἀρταξάρου Γυφεριγαν, Ἀβουρσαμσαβωρ
τοῦ ἐπὶ τῶν δριγάνων, Ναρσαίου Βαρρηγαν, Σαβωρ Ναρσηγαν,
Ναρσαίου τοῦ ἐπὶ τῆς ἀννώνης, Ὠρμίζου τοῦ ἀρχιγραμματέως,
Ναδωκ τοῦ ἐπὶ τῆς φυλακῆς, Παπακ*
- 66 *θυρουροῦ, Πασφερδ Πασφερδιγαν, Ἀβδαγας Δησβηδιγαν, Καρ-
τειρ μάγου, Ῥαστακ Γυεαρταξαρων σατράπου, Ἀρταξάρου
Πιτιξιγαν, Μεερχουαστ γανζοφύλακος, Σαπώρου ἐπιτρόπου,
Ἀστατ μεεραν ἐπὶ ἐπιστολῶν, Σασαν*
- 67 *εὐνούχου Σασανγαν, Οὐορωδ ἀγορανόμου, Ἀρταξάρου Νηρηζ
σατράπου, Βαδου Γουλιβηγαν, Κιρδερ Ἰρδουαν, Ζαρουανδατ
Βανδιγαν, Γυνναρ Σασανγαν, Μανζικ εὐνούχου, Σασάνου
δικαστοῦ, Οὐαρδάνου Νασπαδιγαν, Οὐαρδικ γορα-*
5. Conclusion 68 *ζιβιδ ὁμοῦ πρόβατον ἔν, ἄρτου μόδιον ἓνα ἡμισυ, οἶνου πασαους
τέσσαρες. || Νῦν ὥσπερ ἡμεῖς ἐπὶ τῆς χρείας καὶ θρησκείας τῶν
θεῶν σπουδάζομεν καὶ τῶν θεῶν κτίσμα ἐσμέν καὶ εἰς βοήθειαν
τῶν θεῶν ταῦτα πάντα τὰ*
- 69 *ἔθνη ἐζητήσαμεν καὶ κατέσχαμεν καὶ ὄνομα καὶ ἀνδρείαν ἐπε-
ποιησάμεθα, κακείνος δέ, ὅστις μεθ' ἡμᾶς ἔσται καὶ εὐτυχῆς
ἔσται, κακείνος ἐπὶ τὰς χρείας καὶ θρησκείας τῶν θεῶν σπουδα-
σάτω, ἵνα οἱ θεοὶ βοηθοὶ*
- 70 *αὐτῷ ἔσονται καὶ δαστικιρτην ἐαυτῶν ποιήσωνται.*

63 Γ(ο?)υνδιφερ, Ῥισμα(υ?)ωδ S.

67 Σασανγαν: « la dernière lettre est peut-être un τ » S. || Ουαρ?δικ S. || πασα-
(τ)ους S.

Le tableau suivant dégage le plan de ce texte fort étendu. On observera la clarté toute classique de son ordonnance. On y reconnaîtra même un véritable rythme: les éléments sont tous disposés selon un ordre de longueur croissante. (Les chiffres indiqués en regard des subdivisions sont les numéros des lignes de la version grecque.)

1. Généalogie	1- 2
2. Description de l'empire	2- 6
3. Campagnes (victorieuses)	6-37
a. Première campagne, contre Gordien III	6-10
Gordien marche sur l'Asōrēstān	6- 7
Bataille où Gordien périt	7- 8
Philippe empereur ; paix conclue par lui	8- 9
Fondation commémorative de Pērōz-Šāhpuhr	10
b. Deuxième campagne	10-19
Infraction romaine envers l'Arménie	10
Šāhpuhr attaque, et vainc à Barbalissos	10-11
Incursion en Syrie	11-12
Liste de 37 villes prises aux Romains :	12-19
31 en Syrie	12-17
6 en Cappadoce (autre campagne !)	18-19
c. Troisième campagne, contre Valérien	19-36
Šāhpuhr assiège Carrhae et Édesse	19-20
Valérien l'attaque	20
Contingents de l'armée de 70.000 hommes de Valérien	20-24
Valérien prisonnier avec son état-major	24-26
Incursion en Syrie, en Cilicie et en Cappadoce	26-36
Villes prises	27-34
Déportations	34-36
d. Conclusion : exploits militaires omis, but poursuivi	36-37
4. Fondations religieuses	37-68
a. Feux	37-43
b. Sacrifices commémoratifs	43-68
α. pour lui-même	45-46
β. pour la famille royale	46-52
γ. pour les dignitaires	52-68
de Pāpak	53-55
d'Ardašēr	55-59
de Šāhpuhr I ^{er}	59-68
5. Conclusion : Šāhpuhr instrument des Dieux ; que ses successeurs prennent exemple sur lui	68-70

Académie Royale de Belgique

CLASSE DES LETTRES
ET DES SCIENCES MORALES
ET POLITIQUES

MÉMOIRES

Collection in-8°. — Tome XLVII
Fascicule 4.

Koninklijke Belgische Academie

KLASSE DER LETTEREN EN
DER MORELE EN STAAT-
KUNDIGE WETENSCHAPPEN

VERHANDELINGEN

Verzameling in-8°. — Boek XLVII
Aflevering 4.

RECHERCHES
SUR LES
RES GESTAE DIVI SAPORIS

PAR

ERNEST HONIGMANN

*Professeur à l'Université de Bruxelles,
Associé de l'Académie.*

ET ANDRÉ MARICQ

*Chargé de recherches du Fonds National
Belge de la Recherche Scientifique.*

DEL SACRO CUORE

BRUXELLES
PALAIS DES ACADÉMIES
RUE DUCALE, 1

BRUSSEL
PALEIS DER ACADEMIËN
HERTOGELIJKESTRAAT, 1

1953

N° 1640